

ШЕВЧЕНКІАНА У ГАЛИЦЬКІЙ ПРЕСІ 1860-Х РОКІВ ЯК ПРОЛОГ СОБОРНОСТІ

У статті проаналізовано шевченківський дискурс у пресі Галичини 60-х рр. XIX ст. в аспекті впливу культу поета на процес об'єднання української нації. Постать Шевченка стала одним із ключових факторів, що сприяв побудові самостійної української держави, однак формування ідеї соборності ускладнювало тривале перебування українців в межах різних імперій – Австро-Угорщини та Росії. Культ Шевченка в Галичині вивчався переважно в історичному аспекті через систематизацію фактів про проведені урочистості, їх організаторів, видавничу репрезентацію поета. У запропонованому дослідженні базовим є пресознавчий підхід, що передбачає аналіз контенту часописів «Вечерниця», «Вістник для русинів Австрійської держави», «Мета», «Правда», «Русалка», «Русь», «Сіою». Процес поетапного усвідомлення галицькими русинами національної єдності з українцями Наддніпрянщини, як і полеміка довкола нього, досліджується на основі аналітичних, дискусійних і хронікальних матеріалів, фрагментів поетичних текстів, що формують картину внутрішніх ідеологічних конфліктів і боротьби українців за власні права з політично сильнішими сусідами. Щорічні шевченківські святкування, започатковані в Галичині 1862 р., спричинили потужний суспільний резонанс і міжпоколінні конфлікти – протистояння між москвофілами та народовцями, до яких належали Федір Заревич, Євген Згарський, Ксенофонт Климкович, Данило Танячкевич і Володимир Шашкевич, одним із проявів якого було правописне маркування. Оприсутнення Шевченка у пресі відбувалося також через публікацію його поетичних текстів, біографічних відомостей та спогадів про нього. Пресові матеріали 60-х рр. XIX ст. стали наріжним каменем формування культу Шевченка, сприяли зросту національної самосвідомості: ім'я поета стало своєрідним прапором визвольних змагань.

Ключові слова: культ Шевченка, галицька преса XIX ст., народовці, москвофіли, соборність національна єдність.

Mariana KOMARYTSIA

*Doctor of Philology, Senior Researcher Associate,
Head of the Department of Ukrainian Periodicals
Research of the Research Institute for Press Studies
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv
komar_mar@ukr.net*

SHEVCHENKIANA IN 1860S GALICIAN PRESS AS PROLOGUE TO NATIONAL UNITY

The article analyses Shevchenko-related discourse in the Galician press of the 1860s in light of the influence the poet's cult had on the unification of the Ukrainian nation. Shevchenko as a public figure became one of the key factors that contributed to the emergence of an independent Ukrainian state, but it was hard for the idea of unity to take root due to the fact that Ukrainians had long been separated between two empires – Austria-Hungary and Russia. The cult of Shevchenko in Galicia has been studied mainly from the historical perspective by systematising facts about the relevant celebrations, their organizers, representation of the poet in publications. This study is based on the Press Studies approach, focusing on the analysis of the content of periodicals such as *Vechernytsi* (Вечерницъ), *Herald for the Ruthenians of the Austrian state* (Вѣстник для русинів Австрійської держави), *Meta*, *Pravda*, *Rusalka*, *Rus*, *Slovo*, and *Sioło*. The process of gradual awakening of Galician Ruthenians to their national unity with the Ukrainians of the Dnieper region, as well as the surrounding debates, are researched on the basis of analytical, discussion and chronicle materials, as well as fragments of poetic texts that make up a picture of internal ideological conflicts and Ukrainians' struggle for their rights against stronger neighbours. The annual celebrations to honour Shevchenko that were initiated in Galicia in 1862 sparked massive public response and intergenerational conflicts – i.e. confrontations between *Moscophiles* and *Ukrainophiles* (so called *populists*), which included Fedir Zarevych, Yevhen Zharskyi, Ksenofont Klymkovych, Danylo Taniachkevych, and Volodymyr Shashkevych (one of its manifestations was spelling marking). Shevchenko's presence in the press was also realized through the publication of his poetic texts, biographical information, and memoirs about him. Press materials of the 1860s proved to be the cornerstone for the emergence of the cult of Shevchenko and contributed to the development of the national identity while the poet's name turned into a banner for the liberation struggle.

Keywords: the cult of Shevchenko, the Galician press of the 19th century, Ukrainophiles, Moscophiles, the unity of the nation.

Постановка проблеми. Тривале перебування українців в межах різних імперій – Австро-Угорської та Російської – ускладнювало процес формування національної єдності як передумови самостійної держави. Постать Шевченка стала одним із ключових факторів, що сприяв цьому формуванню через щорічні шевченківські святкування, започатковані в Галичині вже в першу річницю смерті поета. Водночас ці культурні акції увиразнювали міжпоколінні конфлікти, ідеологічне протистояння, відображені в українській пресі того часу. Політичні розбіжності між москвофілами та народовцями засвідчувало неоднозначне ставлення до проведення урочистих панахид у Львові, Перемишлі, Відні, а згодом інших містах. Унікальність збереженої донині традиції щорічних шевченківських святкувань (перенесені після 1914 р. з 10 на 9 березня) засвідчує дослідження її «фундаменту», наріжним каменем якого була ідея соборності.

Аналіз досліджень. Процес запровадження культу Шевченка в Галичині науковці вивчали переважно в історичному аспекті, систематизуючи факти про те, коли, де і за яких обставин відбувалися урочистості, хто був їх організатором, який суспільний резонанс вони викликали і як це впливало на суспільно-політичну ситуацію. Серед досліджень варто згадати як праці вчених ХХ ст. – Михайла Возняка «Народина культу Шевченка в

Галичині» (1911), Василя Щурата «Галичина і Шевченко» (1914), так і сучасних дослідників – книгу «Тарас Шевченко і Галичина. Статті і матеріали» (2014, упорядник і редактор Феодосій Стеблій) та рецензію Василя Гориня на неї п. н. «У Шевченкове двохсотліття», колективну розвідку Дмитра Каднічанського, Миколи Литвина, Остапа Середи, Феодосія Стеблія, Любомира Хахулі «Вшанування пам'яті Тараса Шевченка в Галичині» (2014), наукову студію Богдана Якимовича «Тарас Шевченко і Галичина: від першого знайомства до наукового зібрання поетичних творів (Штрихи до галицької видавничої Шевченкіяни)» (2015). У статті Лідії Сніцарчук «Шевченкіана журналу "Правда" (Львів, друга половина ХІХ ст.)» (2014) увагу звернено власне на пресознавчий аспект і подано докладні бібліографічні відомості про корпус шевченківських публікацій у часописі.

Мета статті. Запропоноване дослідження має на меті висвітлити не тільки факти формування культу Т. Шевченка в Галичині упродовж 60-х років ХІХ ст., а перш за все простежити на основі аналізу контенту таких пресових видань, як «Вечерниця», «Русь», «Мета», «Правда», «Русалка», «Вістник для русинів Австрійської держави», «Sioło» та різних його інтерпретаційних версій процес усвідомлення галицькими русинами національної єдності з українцями Наддніпряни. Більшість авто-

рів, висвітлюючи хроніку проведення шевченківських святкувань, опиралися переважно на публікації газети «Слово» (Львів, 1861–1887), тому розширення пресового простору як джерельної бази дослідження – залучення маловідомих заміток, хронікальних матеріалів та поетичних текстів – дасть змогу відкрити нові грані розбудови концепту соборності в українських національно-визвольних змаганнях.

Виклад основного матеріалу.

У духовному спадку Шевченка кожне покоління відкриває щось своє, закрите від попередників обрієм часу, бо життя та творчість поета тісно пов'язані з питанням екзистенції нації. І хоча геній Шевченка підносив його вже понад головами сучасників, він піднімається все вище, бо «великий поет у свідомості свого народу стає живим, вічно оновлюваним мітом» [27, с. 284] (за висловом Євгена Сверстюка). Формування культу Шевченка на теренах Галичини органічно вливалось у процес пошуку галицькими русинами власної національної самототожності поміж рухомими векторами складних взаємовідносин з іншими, перш за все сусідніми, народами. Шевченко став якорем, що зумів втримати українців від асиміляції в інтернаціональному морі, розставив національні пріоритети в історії та окреслив напрями побудови «своєї хати». Культ Шевченка – це об'єднуючий фактор для українців Галичини та Наддніпрянщини:

традиція щорічного вшанування пам'яті поета панахидами та літературно-мистецькими вечорами, започаткована в 60-х роках ХІХ ст., тривала аж до 100-літнього ювілею, а з часом українці почали збиратися у день народження Шевченка. Василь Щурат у розвідці «Галичина і Шевченко» наголошував: «Культ, яким український народ окружив свого Генія, відразу став одним ярким способом маніфестування єдності народу в стремліннях до зреалізованя своїх основних національно-політичних і культурних ідей» [34, с. 2-3].

Процес входження Шевченка у галицький суспільний простір документує перш за все тогочасна преса – часописи «Русь», «Вечерниця», «Мета», «Правда», «Русалка», «Вістник для русинів Австрійської держави», «Sioło». Багато опублікованих матеріалів зафіксував двотомний покажчик «Т. Г. Шевченко. Бібліографія літератури про життя і творчість (1839–1959)», монографії та статті. Однак нерідко «поза кадрами» залишаються цікаві коментарі, хронікальні матеріали, фрагменти поетичних текстів, що дають змогу глибше зрозуміти вплив його слова на процес кристалізації нації як в аспекті самоусвідомлення, так і боротьби за власні права з політично сильнішими сусідами.

«Формування культу Т. Шевченка в Галичині розпочалося після його смерті. Про закінчення життєвого шляху українського поета першою повідомила в короткій замітці львівська польська газета “Głos”

за 22 березня 1861 р. (ч. 67), а вже пізніше, "Слово" 27(15) березня 1861 р. (ч. 15) – у повідомленні українського часопису прізвище поета писали Шевченко» [35, с. 357], – відзначає Б. Якимович у контексті дослідження видавничої шевченкіани в Галичині. Одним із перших у 60-ті рр. XIX ст. відгукнувся про Шевченка часопис «Вечерниць». Національну орієнтацію видання декларував фонетичний правопис, тематичні обрії публікацій і прізвища редакторів – Федора Заревича й Володимира Шашкевича. На шпальтах «Вечерниць» побачили світ багато поетичних творів Шевченка, зокрема «Вѣдьма», «Гамалѣя», «Неофити», «Прологъ до поемы "Гайдамаки" Т. Шевченка», «Русалка», «Суботѣвъ», «Чернець (П. А. Кульшу)», «Плачъ Ярославни» та ін. В першу річницю відходу поета ч. 4 часопису відкривав вірш Е. Згарського «Въ день смерти Тараса Шевченка», що починався словами:

*Не пѣсня козацька зъ буйнои Вкраины
По за Карпаты днесъ загула.
Не радѣсть – вѣсьльє на горы, долины
Звѣщає вона зъ села до села
[9, с. 1]*

А через рік ч. 9 відкривав вірш Климковича «На вѣчну память Тарасови», що завершувався словами:

*И – съ попелу фениксъ – съ сієи руины
Таки ще воскресне доля Украины!
[14, с. 1]*

Ці ключові сентенції, які наче об'єднують обидва тексти, засвідчують розуміння соборного характеру творчості поета і того, що протистояння з місцевими москвофілами є частиною подальшої серйознішої боротьби.

Докладніше історію появи «Вечерниць» у контексті зв'язку з поштовою Шевченка розкриває допис В. Шашкевича «Мости Великі 8 червця 1867» у газеті «Русь»: як молодь копіювала і з захопленням читала уривки з «Кобзаря», які «пильно переписував п. Тянькевичъ», як визрівало переконання про необхідність прийняття «українського нареччя за основу дальшого розвитку нашої літератури», як автор статті та Заревич, Згарський, Климкович і Тянькевич склали громаду народців. Видання «Вечерниць» вони розпочали фонетичним правописом, що було тоді «чистою неможливістю», але активно підтримувалося молоддю, незважаючи на агітацію, яку москвофіли розгорнули по селах, особливо серед священників. Полемізуючи з опозиційним «Словом», В. Шашкевич не без іронії зауважував, що Дідицький змінив ім'я Теодозій на Богдан, бо бачилося йому, що він справжній руський гетьман, який має покликання довершити те, що не зробив Богдан I – «злучити галицько-руський народъ ізъ московськимъ не тільки політично, а й мовно» [33, с. 3]. Подібний закид висловлено в іншій статті – «Слово на часі» – в тій же «Русі»: «Відъ 1862 року ми працювали надъ тимъ, щоби відгородитись разъ на

завше відъ хижої Москви, [...] Щоби зірвати сей послідний мість, котрий лучивъ насъ зъ Москвою, а через котрий нові Богдани силкуються повести насъ старимъ Богдановимъ шляхомъ – ми залишили писати правописомъ етимологичнимъ, [...] безумовно прийняли наріччє, котримъ писавъ незабутний намъ Тарасъ [...] за основу дальшого розвитку нашої літературної мови и щоби не робити ніякого розділу въ народі [...]» [28, с. 1].

З метою ближчого ознайомлення галицького читача з постаттю Шевченка редакція «Вечерниць» передрукувала з «Основи» статтю Пантелеймона Куліша за підп. Хуторянинъ «Чого стоить Шевченко яко поетъ народній» [17] та авторську інтерпретацію Климковичем статті Жемчужникова з «Основи» «Згадка за Шевченка, его смерть и похорони» [7]. Найґрунтовнішою є відома полемічна стаття Д. Танякевича «“Слѡвце правды Dziennik-ови Literack-ому» про нашого батька Тараса Шевченка» [32], підписана псевдонімом Будеволя, що друкувалася від 1 листопада 1862 р. до 10 січня 1863 р. Своєрідним продовженням полеміки можна вважати статтю «Мы и вони» – це була відповідь на допис опонентів «Jeszcze jedno słowo o Szewczeńce». Зверхній тон – звичне для польської преси явище і належить до «невсыпущихъ богоспасаемыхъ намѣреній польскои претенціональности въ справѣ руськѡй» [20, с. 22], тому редакція схильна вважати, що колеги-журналісти не так не розуміють

їх, як радше не хочуть розуміти, що йдеться про відродження України, а не про польсько-руське єднання задля відродження Польщі. Тож подібно, як «нашому Тарасові» було байдуже, що про нього чужі думають і як його розуміють, «такъ и мы по его идеѣ дѣлаемо» [20, с. 30]. Упродовж 1863 р. у «Вечерницях» побачили світ біографічні матеріали про Шевченка [18], редакція інформувала про переклади деяких його поезій сербо-хорватською, а поеми «Катерина» – чеською мовою [10]. Хронікальні матеріали теж засвідчували політичну контрверсію у суспільному житті. Редакція «Вечерниць» ставить у приклад віденському «Вѣстнику» німецькомовний «Krakauer Zeitung», що безсторонньо інформував про «панахиду за руського поета [Тараса] Григоровича Шевченка, въ которой всѣ станы участвовали» [4, с. 88]. Німецькій урядовій газеті не цікаво, в якій саме церкві була панахида та чому, натомість «Вѣстник» вимагає своєрідної «легитимації малорусинства» її учасників, хоч він і не поліція. Йдеться про замітку в «Вѣстнику» за 18 березня: «Дня 10 Марта яко въ день смерти Шевченъка заповѣжень былъ декламаторскій вечеръ въ Бесѣдѣ; понеже однако жкійсь Д. Косньерскій запросилъ въ той самъ день на отправу за Шевченка въ церкви православної, то вечеръ декламаторскій отложено. При той способности смѣемо запытати Васъ, пане Косньерскій: кто Вы? як давно пристали до Русинѡвъ? яка Ваша легитимація

що до того мало-русиньства?...» [19, с. 70]. Докладніше претензії редакції розкриває допис «Зъ Стрыйского» в наступному числі. Автор його розповідає, що представники місцевої громади приїхали до Львова, дізнавшись про запланований на 10 березня літературний вечір на честь Шевченка в залі «Руської Бесіди», однак їхали даремно, і принагідно радить розмежовувати літературу та релігію, бо, мовляв, католики не повинні брати участь у православних богослуженнях [8, с. 74-75]. Керівництво «Руської Бесіди» так і не провело шевченківського вечора, тож студенти на знак протесту «зобов'язали ся взаимно не ходити в казино, котре перестало бути народнымъ» [4, с. 88]. Автори сучасної розвідки «Вшанування пам'яті Тараса Шевченка в Галичині» зазначають, що ймовірно «ідея проведення шевченківських поминальних богослужінь з'явилася у Львові під впливом звісток про таке ж вшанування роковин поета у Петербурзі та на Наддніпрянщині, які вміщувала газета "Слово"» [11, с. 12] і це була громадська маніфестація історичної та національної єдності Галичини з Наддніпрянщиною.

Часопис «Мета» опублікував 1865 р. допис про відзначення у Львові четвертих роковин смерті «великого віща Тараса Шевченка»: «Надъ тетраподомъ красувався у лавровому вінку великий малеваний портретъ Тараса, а узверх него взносився чорний грецький хрестъ, побідне знамя віри Христової, яко знамя побіди идеї народнєї – идеї

Тараса» [23, с. 62]. Прагнення до єдності українських земель увиразнював напис «Доки Дніпро гудітиме, доки Карпати зеленітимуть, не забудемъ тебе, батьку, рідні діти України». Під час парастасу зазвичай роздавали літографовані портрети поета та присвячені йому вірші. Серед учасників була «интеллигенція всякого стану», військові та гімназійна молодь, незважаючи на заборону катихитів. Запланований літературний вечір не відбувся, бо виділ «Руської бесіди» як власник великої залі в Народному Домі, для яких Шевченко, «як сіль в оці», не дав дозволу організаційному комітету. Натомість 10 березня відбувся музично-декламаційний вечір у Перемишлі, про хід якого інформує наступне, 3-тє, число «Мети». Щоб підкреслити український характер акції Перемишль названий княжим городом. Також подано програму урочистостей, в якій були твори Шевченка, Осипа Юрія Федьковича, Амвросія Метлинського, Сидора Воробкевича, Ксенофонта Климовича. Саме тут, як відомо, було вперше виконано гімн «Ще не вмерла Україна», авторство якого приписували Шевченкові. Таким чином, висновує автор: «Повищий ретельний описъ хай послужить яко спростованне несправедливої дописі про той вечіръ, поміщеної въ 18-мъ числі "Слова"» [36, с. 81]. Д. Танячкевич у заключній промові, відзначаючи унікальну роль поетового генія, діла якого «надто маєстатичні», щоб глянути на них сміливим оком, наголошував: «Любуйся-жъ, дорога наша

Галицька земле, славою поета, нехай вона по усіх Твоїх куткахъ, мовъ те завіщанне грядущої щасливої долі Русі-України, голосно одбивається о високі Карпати, нехай усяка душа приймає завітъ великого Тараса...» [31, с. 88]. Шевченківські матеріали були настільки резонансними, що питомцям семінарії заборонили передплачувати й читати «Мету», тож редакція ставить риторичне питання, наскільки таке розпорядження відповідає духові Христових заповідей [13].

Редактор і видавець «Мети» Климкович, прагнучи перетворити часопис в «огнище руської народної ідеї» [15, с. 3], окреслив шлях до мети Шевченковими словами «Въ своїй хаті – своя правда, и сила, и воля!», які стали епіграфом до усіх чисел. На відміну від «Вечерниць», у «Меті» публікувалося порівняно небагато поетових творів («Мені однаково», «До Миколи Костомарова», «Завіщанне» – усі в ч. 4 1863 р.), однак його ім'я виразно присутнє у текстах: це, зокрема, поетичні вкраплення, що використовувалися у текстах статей як політичний аргумент. Д. Тянячкєвич (за підп.: Невідомий зъ-по-міжъ гурту) у статті «Письмо до громади» зауважував у контексті домінування серед українських селян песимістичних настроїв і тотальної недовіри до будь-якої влади, що такий стан мусить бути наслідком якоїсь серйозної історичної травми. Мати, колишучи дитину, плаче над нею, вона плаче над сином, який іде в рекрути, селянин заливається до безпам'ятства горілкою в корч-

мі, тож «коли споглянемъ на все те окомя яснимъ и не зъ горда, то й не станемъ шукати того, “що немає ні на небі, ні за небомъ, ні за синімъ моремъ” (Шевченко)», а хід нашого селянського життя видається послідовністю таких поважних дій, що не соромно й філософу над ними роздумувати [30, с. 248]. Ці слова стали пророчими, бо, зрештою, таким філософом можна вважати Василя Стефаника.

Запорукою державної єдності є єдність мовна й літературна: ширше цю тезу обґрунтував у «Меті» Омелян Гороцький. Національна складова тісно корелює з духовною і опирається на авторитеті провідників: «Языкъ народній – то найвищий даръ Божий, и гріхъ нимъ помітувати. Маємо Шевченка, маємо Куліша – ударьмо передъ ними поклінъ... На кінець є отсе зрадою народнею уживати впростоъ языка московського, такъ само, якъ зрадою було-бъ уживати языка ляцького» [5, с. 277], – наголошується у статті «Дві літератури руські въ Галичині». Тому галицькі русини прямують поруч з Україною до «єдності літературної, а через те – всенародної» [5, с. 275], що є запорукою політичного майбутнього нації.

У контексті згаданої й більш ніж актуальної на той час полеміки щодо мовно-правописного питання, стаття «Ні ь ні ы. Зъ чужини. Кінець цвітня 1867» в газеті «Русь», спрямована проти тих, хто скарікатеризував московську мову і пропагує її як «галічское наречіє» разом із тезою про один народ (дод. до ч. 80

«Слова» 1866, Львовъ, с. 3) [22, с. 3]. Оминаючи відому мовознавчу сутність полеміки, варто відзначити факт, що як аргумент автор використовує власне слова Шевченка з «Посланія і мертвим і живим»:

*У чужому краю
не шукайте, не питайте,
того, що немає
і на небі, а не тільки
на чужому поли...*

Фактично текст «Посланія...» служить ключовою сюжетною ниткою в полеміці з москвофілами: послідовне наведення поетових рядків перемержане з аргументаційним полем критики різних аспектів діяльності опонентів, бо «славні учені», яких хвалить «Слово», – це «раби, підніжки, грязь Москви», «славні Брути». У контексті дискусії про роль інтелігенції як освіченої верстви супроти народу стаття «Задача наша» у тій же «Русі» генералізує роль Шевченка як того, хто відкрив очі селянам на те, що вони є народом, який «має свої права и свою силу, и волю» [6, с. 1]. Перегукується із цими висновками і стаття «Слово на часі», полемічне вістря якої спрямоване проти москвофілів та етимологічного правопису. Для редакції «Русі» фонетичний правопис – це мова, якою писали Шевченко та його соратники, а редакція «Правди» вже в першому числі доводила «Галичанину» (додаток до «Слова») недоцільність публікації Шевченкових творів етимологічним правописом [29], вказуючи водночас на його разючу відмін-

ність від максимовичівського, незважаючи на задекларовану спадкоємність [3, с. 8]. У «Правді» в 60-ті роки теж публікувалися Шевченкові твори: нерідко вони відкривали чергове число газети або ж друкувалися поміж іншими текстами, зокрема «Петро Дорошенко», «Марку Вовчку», «Великий льох». Редакція вмістила у двох подачах перекладену з російської автобіографію поета, написану для читачів «Народного Чтенія» [1], передрукувала у двох числах статтю П. Куліша «Гадки при святкованню осьмих роковин Шевченкової смерті» (без зазначення авторства), в якій проведено розлогу історичну паралель між поневоленням українців Польщею та Росією і водночас між політичною орієнтацією української шляхти та простолюддя: «От же гайдамацтво, що вибілося из під Польщи, відцуравшись рідних панів Українських, чує знов Українську долю: чує наругу Московську над правом чоловіка, яко истоти честивої, и пам'ятає, скільки Москаль вицідив з України крові залізом і кнутом, поки ёго divide et impera порізнило Українців и зробило їх мовчущими рабами» [16, с. 110]. Шевченко постає своєрідним маркером українства як в Наддніпрянщині, так і в Галичині, бо не можна «звіритись» людині, яка не шанує поетового слова.

Цікава пропозиція була висловлена в замітці «Дорогї земляки славнї Галичане!» під рубрикою «Допись зь Подѡля» у часописі «Русалка» напередодні п'ятої річниці – з метою увічнення пам'яті Шевченка зібра-

ти гроші, покласти їх в банк, а на відсотки утримувати бідну молодь: заснувати стипендію або ж бурсу імені Шевченка, з цієї суми можна було б організувати і щорічні шевченківські урочистості [24, с. 37]. А в лютому редакція вмістила вірш О. Кониського за підп. Перебендя «Памяти великихъ. Въ роковини смерти Тараса Шевченка», вірш К. Климковича «Тарасовъ на вѣчную память! В пятѹ роковини ёго смертѹ», статтю «Роковини смерти Тараса Шевченка» про те, як «грумада наша не жаловала нѹ труда, нѹ гроша, щобъ обходити те свято, якъ тѹлько можна велично» [26, с. 74], і розповіла, як в Руському театрі було представлено драму «Назар Стодоля». З огляду на чергові перипетії із залю Народно́го дому, поставлено у приклад українську громаду у Відні, яка зуміла не тільки організуватися, а й залучити іноземних гостей. Докладніше про це – у статті «Пяті роковини смерти Тараса Шевченка у Відні (Уривокъ зъ життя Віденськихъ Русинѹвъ)». Шлях від задуму до втілення був тернистим: організаційному комітету відмовили в аренді зали «Бесѹди слов'янської» через підступи ворогів, але «...славянські Брати, пізнавши, якъ ихъ оманено, приобіцяли, що де би ми вечорниці спрявляли, громадно прийдуть, и по силамъ до більшого прославлення сего музикально-декляматорського вечора причиняться» [25, с. 86]. Вечір було проведено у залі готелю «Під зеленою брамою», а святкова програма знову ж завершувалася піснею «Ще не вмерла

Україна». Вшанувати поета зібралось понад 300 осіб.

Шевченко оприсутнений і на шпальтах такого нетипового видання, як «Sioło», редактором і видавцем якого був Павлин Свенціцький, виходець із Наддніпрянщини. Ідея була не нова: 1861 р. у часописі «Dziennik Literacki» у латинській транскрипції побачили світ Шевченкові вірші «Стоїть в селі Суботові» та «Сон» («На панщині пшеницю жала»). Вже перше число «Sioła» відкриває поема Шевченка «Kateryna», згодом були опубліковані «Najmuscza», «Neofity», «Topòla», «Kalyna [Чого ти ходиш на могилу...]» та ін., а також «Kataryna» – драматична адаптація Шевченкового тексту авторства редактора за підп. Павло Свій, написана ще 1862 р., а опублікована в 1866–1867 рр. Атмосферу панахиди, що відбулася у православної церкві, передає допис «Paryż 26 Stycznia 1867 r.»: незважаючи на сумну атмосферу дійства, поетове слово – це перш за все заклик до подальшої боротьби. Шевченко був справжнім кобзарем, що зв'язав, як струни, душу й серце народу та грав на них, а відлуння його пісні не змовкне, бо воно вказує дорогу не тільки українцям, а всьому слов'янству [37]. Ще одна згадка про поета виринає у публікації про рукописи Івана Вагилевича: автор її зауважує, що судячи з тексту поеми «Кавказ», переписаного рукою вченого, він добре не знав «мови люду Наддніпрянщини» [38].

Символічно, що рік 100-літнього ювілею з дня народження Шевченка співпав із початком Першої світової

війни, що принесла з собою крах імперій, створення нових держав внаслідок переділу кордонів. «Кобзар» став своєрідною точкою відліку наших визвольних змагань: «Що-річно сходилися ми в день його смерти, щоби набратися нових сил для дальшої боротьби за кращу долю й покріпитися в тяжких хвилях непохитною вірою...» [2]. Розуміючи цей феномен, Іван Кедрин-Рудницький у переддень вже Другої світової війни назвав у «Ділі» свою статтю «Не ми Шевченкові, а він нам» [12]. Постаць поета стала своєрідним компасом, який давав змогу вийти на правильний шлях поміж історичними бурями та геополітичними вітрами, бо процес нашого національного відродження і єднання, пов'язаний із постаттю Шевченка, дає нам право стверджувати, що таки «спочатку було слово».

Висновки. Дослідження «підвалин» культу Тараса Шевченка в Галичині крізь пресознавчу призму дає змогу відкрити нові грані цього унікального процесу. До наукового шевченківського дискурсу залучено маловідомі хронікальні, дискусійні та поетичні тексти, актуалізовано аналітичні розвідки авторства П. Куліша, Д. Танячкевича, В. Шашкевича та ін., що засвідчують духовну соборність української нації, перш за все через апелювання до імені Шевченка. Постаць поета окреслила ідеологічну «демаркаційну лінію» поміж народовцями і москвофілами, стала своєрідним маркером ставлення до України.

Список використаних джерел

1. Автобіографія Тараса Шевченка. Письмо до редактора «Народного Чтенія (Переложено зъ великоруського). "Правда". 1867. Ч. 15. С. 117-119; Ч. 16. С. 128.
2. В 58-і роковини смерти Тараса Шевченка. "Шлях". 1919. Ч. 4. С. 1.
3. Вісті и замітки. "Правда". 1867. Ч. 1. С. 7-8.
4. Всячина. "Вечерницъ". 1863. Ч. 11. С. 88.
5. Гороцький О. Дві літератури руські въ Галичині. "Мета". 1865. № 9. С. 274-278.
6. Задача наша. "Русь". 1867. Ч. 28. С. 1.
7. Згадка за Шевченка, его смерть и похорони. Пѣсля Л. Жемчужникова. "Основа". 1861, III. Вечерницъ. Ч. 22. С. 193-197.
8. Зъ Стрыйского. *Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои Державы*. 1863. Ч. 19. С. 74-75.
9. Згарській Е. Въ день смерти Тараса Шевченка. "Вечерницъ". 1862. Ч. 4. С. 1.
10. Изъ золотои Праги. "Вечерницъ". 1862. Ч. 37. С. 318.
11. Кадничанський Д., Литвин М., Середа О., Стеблій Ф., Хахуля Л. Вшанування пам'яті Тараса Шевченка в Галичині. "Краєзнавство". 2014. № 1 (86). С. 10-19.
12. [Климкович К.] Заказанне Мети. Причинокъ до характеристики старої ненародної партії. "Мета". 1865. № 3. С. 70-79. Підпис: Кс. Кл.
13. Климковичъ. На вѣчну память Тарасови. "Вечерницъ". 1863. Ч. 9. С. 1.
14. Климкович К. Передне слово. "Мета". 1863. Т. 1. № 1. С. 3-6.
15. Кедрин-Рудницький І. Не ми Шевченкові – а він нам... "Діло". 1939. Ч. 56. С. 1. Підпис: Ік.
16. [Куліш П.] Гадки при святкованню осьмих роковин Шевченкової смерти. "Правда". 1869. Ч. 11. С. 101-103; Ч. 12. С. 110-112.
17. [Куліш П.] Чого стоить Шевченко як поетъ народній. Основа. 1861. III. "Вечерницъ". 1862. Ч. 21. С. 179-182. Підпис: *Хуторянинъ*.
18. Лазаревській. Дитинній вѣкъ Шевченка (1814–1828). "Вечерницъ". 1863. Ч. 7. С. 55-56; Ч. 8. С. 63-64; Ч. 9. С. 71-72.

19. Львѡвъ, днѧ 10 марта. *Вѣстникъ для Русинѡвъ Австрійскои Державы*. 1863. Ч. 18. С. 70.
20. Мы и вони. "Вечерницѣ". 1863. Ч. 3. С. 22-23; Ч. 4. С. 29-30; Ч. 5 С. 35-36.
21. На вѣчну память Тарасови. "Вечерницѣ". 1863. Ч. 9. С. 1.
22. Нѧ ѣ нѧ ы. Зѣ чужини. Конецъ цвѣтна 1867. "Русь". 1867. Ч. 9. С. 3.
23. Новинки. "Мета". 1865. № 2. С. 62.
24. Олекса ...й. Дорогѧ земляки славнѧ Галичане! "Русалка". 1866. Ч. 5. С. 37—38.
25. Пятѧ роковини смерти Тараса Шевченка у Відни (Уривокъ з життя Віденьскихъ Русинѡвъ). "Русалка". 1866. Ч. 11. С. 85-87.
26. Роковини смерти Тараса Шевченка. "Русалка". 1866. Ч. 10. С. 74-75.
27. Сверстюк Є. У дорозѧ до Шевченка // *Idem. На святѧ надѧй: вибране*. Київ, 1999. 780 с.
28. Слово на часѧ. "Русь". 1867. Ч. 75. С. 1-2.
29. Снѧцарчук Л. Шевченкіана журналу "Правда" (Львѡв, друга половина ХІХ ст.). *Записки Львѡвської національної наукової бібліотеки України іменѧ В. Стефанюка*. 2014. Вип. 6. С. 131-140.
30. [Танячкевич Д.] Письмо до громади. Славнѧ галичане! "Мета". 1863. № 3. С. 236-267. Підпис: *Невідомий зѣ-по-міжъ гурту*.
31. [Танячкевич Д.] Прощальна рѧчъ, говорена на вечерницяхъ вѣ Перемишлѧ вѣ память Тараса Шевченка. "Мета". 1865. Ч. 3. С. 84-88.
32. [Танячкевич Д.] «Слѡвце правды Dziennik-ови Literack-ому» про нашого батька Тараса Шевченка. "Вечерницѣ". 1862. Ч. 35. С. 302; Ч. 36. С. 309-310; Ч. 37. С. 317-318; Ч. 38. С. 326-328; Ч. 39. С. 332-333; Ч. 41. С. 348-349; Ч. 42. С. 355-356; Ч. 43. С. 366; Ч. 44. 1863. Ч. 1. С. 4-6; Ч. 2. С. 13-16. Підпис: *Грицько Будеволя*.
33. [Шашкевич В.] Мости Великі 8 червця 1867. "Русь". 1867. Ч. 21. С. 2-4; Ч. 22. С. 3-4; Ч. 23. С. 3.
34. Щурат В. Галичина і Шевченко. "Дѧло". 1914. Ч. 53. С. 2-3.
35. Якимович Б. Тарас Шевченко і Галичина: від першого знайомства до наукового зібрання поетичних творѡв (Штрихи до га-

лицької видавничої Шевченкіяни). Україна: культурна спадщина, національна свѡдомѡсть, державнѡсть / НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львѡв, 2015. Вип. 25. С. 355-375.

36. -ѣ. Вечерницѧ вѣ память Тараса. Допись зѣ Перемишля. "Мета". 1865. № 3. С. 79-84.

37. Paryż 26 Stycznia 1867 r. „Sioło”. 1867. Z. 4. s. 171-176.

38. Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu. „Sioło”. 1866. Z. 3. s. 159-168.

References

1. Avtobiohrafyia Tarasa Shevchenka. Pismo do redaktora «Narodnoho Chteniia» (Perezlozheno z velykorusokoho), "Pravda". 1867. no. 15. s. 117-119; no 16, s. 128.
2. V 58-i rokovyny smerty Tarasa Shevchenka, "Shliakh". 1919. no. 4. s. 1.
3. Visti i zamitky. "Pravda". 1867. no. 1. s. 7-8.
4. Vsiachyna [miscellanea]. "Vechernytsi". 1863. no. 11. s. 88.
5. Horotskyi O. Dvi literatury ruski v Halychyni. "Meta". 1865. no. 9. s. 274-278.
6. Zadacha nasha. "Rus". 1867. no. 28. s. 1.
7. Zhadka za Shevchenka, yeho smert i pokhorony. Pislia L. Zhemchuzhnykova, «Osнова», III. "Vechernytsi". 1861. no. 22. s. 193-197.
8. Z Stryiskoho. *Vistnyk dlia Rusyniv Avstriiskoi Derzhavy*. 1863. no. 19. s. 74-75.
9. Zgharskii E. V den smerty Tarasa Shevchenka. "Vechernytsi". 1862. no. 4. s. 1.
10. Iz zolotoi Prahy. "Vechernytsi". 1862. no. 37. s. 318.
11. Kadnichanskyi D., Lytvyn M., Sereda O., Steblii F., Khakhulia, L. Vshanuvannia pamiaty Tarasa Shevchenka v Halychyni. "Kraieznavstvo". 2014. no. 1 (86). s. 10-19.
12. [Klymkovych, K.]. Zakazannie 'Mety'. Prychynok do kharakterystyky staroi nenarodnoi partyi. "Meta". 1865. no. 3. s. 70-79. Pidpys: *Ks. Kl.*
13. Klymkovych K. Na vichnu pamiat Tarasovy [In eternal memory for Taras]. "Vechernytsi". 1863. no. 9. s. 1.

14. Klymkovych K. Perednie slovo. "Meta". 1863. no. 1. s. 3-6.
15. Kedryn-Rudnytskyi I. Ne my Shevchenkovi – a Vin nam... "Dilo" 1939. no. 39. s. 1.
16. [Kulish, P.]. Hadky pry sviatkovanni osmykh rokovyn Shevchenkovoї smerty. Pravda. 1869. no. 11. s. 101-103; no. 12. s. 110-112.
17. [Kulish, P.]. Choho stoit Shevchenko yako poet narodniy. "Osnova". 1861. III. no. 21. s. 179-182.
18. Lazarevskyi [O]. Dytynniy vik Shevchenka (1814–1828). "Vechernytsi". 1863. no. 7. s. 55-56; no. 8. s. 63-64; no. 9. s. 71-72.
19. Lviv, dnia 10 marta. *Vistnyk dlia Rusyniv Avstriiskoi Derzhavy*. 1863. no. 18. s. 70.
20. My i vony. "Vechernytsi". 1863. no. 3. s. 22-23; no. 4. s. 29-30; no. 5. s. 35-36.
21. Na vichnu pamiat Tarasovy. "Vechernytsi". 1863. no. 9. s. 1.
22. Ни ѣ ни ы. Z chuzhyny. Konets tsvitnia 1867. "Rus". 1867. Lviv. no. 9, s. 3.
23. Novynky. "Meta" 1865. no. 2. s. 62.
24. Oleksa ...j. Dorohi zemliaky slavni Halychane! "Rusalka". 1866. no. 5. s. 37-38.
25. Piati rokovyny smerty Tarasa Shevchenka u Vidny (Uryvok z zhyttia Videns'kykh Rusyniv). "Rusalka". 1866. no. 11. s. 85-87.
26. Rokovyny smerty Tarasa Shevchenka. "Rusalka". 1866. no. 10. s. 74-75.
27. Sverstiuk Ye. *U dorozh do Shevchenka. Na sviati nadii. Vybrane*. Kyiv 1999. 780 s.
28. Slovo na chasi. "Rus". 1867. no. 75. s. 1-2.
29. Snitsarchuk L. Shevchenkiana zhurnalu «Pravda» (Lviv, druga polovyna XIX st.). *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*. 2014. Vyp. 6. s. 131-140.
30. [Taniachkevych D.]. Pysmo do hromady. Slavni halychane! "Meta". 1863. no. 3. s. 236-267. Pidpys: *Nevidomyi z-po-mizh hurtu*.
31. [Taniachkevych, D.] Proshchalna rich, hovorena na vechernytsiakh v Peremysli v pamiat Tarasa Shevchenka. "Meta". 1863. no. 3. s. 84-88.
32. [Taniachkevych D.]. «Slivtse pravdy "Dziennikovy Literatskomu" pro nashoho batka Tarasa Shevchenka. "Vechernytsi". 1862, 1863. no. 35. s. 302; no. 36. s. 309-310; no. 37. s. 317-318; no. 38. s. 326-328; no. 39. s. 332-333; no. 41. s. 348-349; no. 42. s. 355-356; no. 43. s. 366; no. 44. no. 1. s. 4-6; no. 2. s. 13-16. Pidpys: *Hrytsko Budevolia*.
33. [Shashkevych V.]. Mosty Velyki 8 chervtsia 1867. "Rus". 1867. no. 21. s. 2-44; no. 22. s. 3-4; no. 23. s. 3.
34. Shchurat V. Halychyna i Shevchenko. "Dilo" 1914. no. 53. s. 2-3.
35. Yakymovych B. Taras Shevchenko i Halychyna: vid pershoho znaiomstva do naukovoho zibrannia poetychnykh tvoriv (Shtrykhy do halytskoi vydavnychoi Shevchenkiiany). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. Lviv, 2015. Vyp. 25. s. 355-375.
36. -ъ. Vechernytsi v pamiat Tarasa. Dopys z Peremysli. "Meta". 1865. no. 3. s. 79-84.
37. Paryż 26 Stycznia 1867 r. "Siolo" 1867. z. 4. s. 171-176.
38. Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu. "Siolo" 1866. z. 3. s. 159-168.